

Asia: VN/3781/2024

Kuulemiskierros selontekoluonnoksesta aluekehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan kokonaisuudesta ja lainsäädännöstä

1. Aluekehittämisen tavoitteet

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat aluekehittämisen määritelmään ja tavoitteisiin liittyen relevantteja?

Kuopion kaupunki pitää tärkeänä, että aluekehittämislainsäädännön ja sen toimeenpanon tilannetta arvioidaan ja kuullaan toimijoiden kokemuksia ja näkemyksiä asiaan.

- Aluekehittämisen tavoitteena on vähentää alueiden välisiä ja sisäisiä kehityseroja, mutta alueiden sisäiset kehityserot ovat siitä huolimatta kasvamaan päin. Herää kysymys, missä määrin aluekehityspolitiikka on onnistunut ja ylipäänsä keinovalikoima on relevantti, kun tilanne on edellä kuvatun kaltainen. Tulevan aluekehittämislainsäädännön uudistamien näkökulmasta tämä epäsuhta on ratkaistava eli lainsäädännön uudistamisella on luotava nykyistä paremmat edellytykset vaikuttaa tilanteen kohentumiseen siltä osin kuin se on lainsäädännön keinoin mahdollista. Alueita erilaistavat myös sellaiset ulkopuoliset toimintaympäristön muutokset, joihin ei voida suoranaisesti vaikuttaa.
- Aluekehityspolitiikassa tulisi paitsi tunnistaa paikkojen ja alueiden erityispiirteet, myös kohdistaa nykyistä paremmin tarvittavat työkalut näiden erityispiirteiden tukemiseksi sekä yhteisen tilanneku-vatyön kehittämiseksi toimintaympäristön voimakkaasti muuttuessa. Tämä tuo tarpeen päivittää toimintatapoja mutta myös nykyistä aluekehittämiseen liittyvää lainsäädäntöä. Tämä käy ilmi myös selonteon luonnoksesta, jonka mukaan aluekehittämisen tavoitteissa alueiden väliset kehityserot tunnistetaan ja niiden kaventamiseen pyritään, mutta lainsäädännön tasolla aluekehittämisen suh-detta kaupunki- ja maaseutupolitiikkaan ei avata.
- Vuoden 2021 aluekehittämislainsäädännössä asetettiin tavoitteita, mutta ne eivät välttämättä suo-raan kata kaikkia aluekehittämisen ajankohtaisia haasteita, kuten kokonaisturvallisuus ja huolto-varmuus, alueellinen eriytyminen, kansainvälinen yhteistyö, luonnon monimuotoisuus ja luontokato. On selvää, että esimerkiksi kokonaisturvallisuus ja huoltovarmuus ovat asioita, joiden kehittämiseen

tulee aluekehittämisessä panostaa entistä vahvemmin. Samalla on arvioitava lainsäädännön uudistamisen tarvetta sen mukaisesti.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

- Aluekehittämisen kansainvälisen benchmarking-tiedon hyödyntäminen voisi olla systemaattisempaa ja laajempaa erityisesti EU-viitekehyksessä. Myös EU-politiikkalohkoista voisi olla enemmän taustatietoutta ja millaisia syötteitä ja mahdollisuuksia sieltä tulee aluekehitykseen Suomessa.

2. Viranomaiset ja niiden roolit sekä aluekehittämisen muut toimijat

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat viranomaisten rooleihin liittyen relevantteja?

Selonteossa tunnistetaan kuntien rooli paikallisesta elinvoimasta ja palveluiden järjestämisestä vastaavina viranomaisina. Kuntien rooli korostuu erityisesti paikallisten tarpeiden ja vahvuuksien tunnistamisessa ja hyödyntämisessä ja uusien työllisyysalueiden myötä työllisyyden edistämässä. Selonteossa esitetään monipuolisesti aluekehittämiseen liittyviä keskeisiä toimijoita, mutta vähemmälle huomiolle jäävät moninaiset kaupunkiverkostot ja niiden synergia, ja joiden yhteistyöratkaisuilla on merkittävä vaikutus myös laajemmin aluekehitykseen ja alueiden elinvoimaan. Näitä ovat mm. kuuden suurimman kaupungin yhteistyöverkosto ja Seutukaupunkien verkosto. Kuopion näkökulmasta keskeisiä verkostoja ovat mm. Kaupunkipolitiikan yhteistyöryhmä, Itäisen Suomen seitsemän keskustaajaman yhteistyö, vuonna 2021 MAL-sopimukseen mukaan tulleiden Jyväskylän, Lahden ja Kuopion kaupunkiseutujen yhteistyöverkosto sekä Kuopio-Joensuu keskustaajamien verkosto. Kaupungit ovat myös verkottuneet kansainvälisesti ja toimintatapana on myös vahvistunut suorat kontaktit ohi vastuuviranomaisten eurooppalaisiin ja muihin kansainvälisiin orgaaneihin.

Viranomaisten rooleja pohdittaessa tulisi huolehtia paikallisten erityispiirteiden tuntemuksesta sekä paikallisesta päätöksenteosta mahdollisimman pitkälti ja näin varmistaa läheisyysperiaatteen toteutuminen.

Vuoropuhelu keskustaajaman ja alueellisten eu-rahoitusviranomaisten maakuntaliiton ja ely-keskuksen kanssa on ollut aktiivista ja lisännyt tietoutta aluekehittämisen paikallisista erityispiirteistä ja tarpeista.

Merkittävää on myös vakiintunut alueellinen sidosryhmäyhteistyö elinvoiman vahvistamiseksi, missä keskustaajamilla ja maakuntien liitoilla on usein koordinoivaa roolia ja vakiintuneita yhteistyömuotoja kuten yhteiset työryhmät, yhteisesti valmistellut kehittämishankkeet ja yhteiset tapahtumat. Maakuntaliittojen hallinnoimat EU-edustustot Brysselissä tarjoavat alustan alueellisten toimijoiden kansainväliseen verkottumiseen.

Lähes kaikilla valtionhallinnon aloilla on vaikutusta aluekehitykseen. Useimmilla ministeriöillä olisi enemmänkin hyödynnettävää potentiaalia paitsi aluekehityksen, myös talouden kasvun näkökulmasta. Pohjois-Savon näkökulmasta yksi haastavimpia esimerkkejä on yliopistollisen sairaalan tki-toimintojen rahoituksen rakenne, mikä ohjautuu pääsääntöisesti STM:n kautta, eikä siten tunnista riittävästi innovaatiotoiminnalle keskeisiä tukielementtejä. KYS ja Itä-Suomen yliopiston Kuopion kampus ovat keskeisiä aluekehityksen toimijoita ja ne yhdessä ovat merkittävä elinkeinopoliittinen kehittämisalusta terveydenhuollon teknologian ja lääketeollisuuden innovaatiotoiminnoille ja investointien houkuttelulle.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

- Kaupunkien ja erityisesti maakuntien keskuskaupunkien rooli maakunnallisten eu-kehittämishankkeiden merkittävänä osarahoittajana tulisi huomioida vahvemmin.

3. Ohjelmatyö ja yhteistyömenettelyt

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat ohjelmatyöhön ja yhteistyömenettelyihin liittyen relevantteja?

Innovaatioekosysteemisopimusten osalta kokemukset ovat pääsääntöisesti positiiviset ja menettelylle toi-votaan jatkuvuutta, joskin tukimenettelyä tulisi edelleen kehittää.

Kasvuallianssi ja elinvoimakumppanuus ovat uusia sopimuksia, ja niissä on vielä kehittämisen varaa. Tarvit-taisiin selkeämpi rakenne. Suurimmat kaupungit voisivat olla yhteisessä sopimusrakenteessa ja niille yhtä-läinen rakenne ja struktuuri. Sopimusten rooli ja funktio sekä tavoitteet tulisi määritellä, antaa resurssit sekä arvioida vaikuttavuutta. Erityisesti yhteiselle tekemiselle tulisi turvata resurssit.

- Selonteon luonnoksessa esitetään MAL-sopimukset vakiintuneena sopimisvälineenä, mutta niistä ei ole erikseen säädetty lainsäädännössä. Oleellista on kuitenkin huomata, että niillä on myös välillinen vaikutus lainsäädännön soveltamiseen, koska sopimukset pohjautuvat muun muassa hallitusohjelmaan, valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin sekä valtakunnalliseen liikennejärjestelmäsuunnitelmaan (Liikenne 12). MAL-sopimusten välittömät ja välilliset aluekehitysvaikutukset ovat näin ollen mittavat.

- Aluekehitykseen liittyvät lainsäädäntöön perustuvat valtioavustuskäytännöt. On tärkeää, että eri MAL-sopimusseudut olisivat tältä osin nykyistä tasa-arvoisemmassa asemassa esimerkiksi kestäväan kaupunkikehitykseen liittyvien lähijuna- ja raitiotieliikenteen sekä bussiliikenteen osalta. MAL-sopimuskäytännöissä onkin sovittu, että valtio selvittää katuverkkoa koskevien valtioavustuskäytäntöjen kehittämistä. Onkin erittäin tarpeellista selvittää, olisiko nykyisten raitiotiehankkeisiin kohdistuvien avustusten ohella mahdollista avustaa myös esimerkiksi bussiliikenteen infrastruktuuria kuntien katuverkolla. Tämä koskee laaja-alaisesti MAL-sopimusseutuja. Kestävä saavutettavuus on osa kestävää kaupunki- ja aluekehitystä.

- Selkeä haaste MAL-sopimusten valmistelussa on eri hallitusten painotus- ja näkemyserot. MAL-sopimukset tarkistetaan hallituskausittain, ja kulloinen hallitus määrittelee sopimusneuvottelut omiin tavoitteisiin perustuen, vaikka nykyiset sopimukset onkin solmittu lähtökohtaisesti vuoteen 2035 asti. MAL-sopimukset ovat (merkittävä) osa sopimusjärjestelmää ja maamme aluekehitystä, ja niiden tasapuolinen ja häiriötön toimeenpano tulisikin varmistaa ja sopia säädöksiin yli hallituskausien Liikenne 12 suunnitelman tavoin.

-Selonteossa mainittuja aluekehittämiskeskusteluja tulisi järjestää monipuolisemmin, ei pelkästään valtakunnallisella tasolla, vaan esimerkiksi suuraluepohjaisesti, jotta alueiden ääni ja tarpeet kuuluvat paremmin ja tilannekuvatyö olisi monipuolisempaa.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

-

4. Tukimenettelyt, tukikelpoisuus ja kustannusmallit

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat tukimenettelyihin, tukikelpoisuuteen ja kustannusmalleihin liittyen relevantteja?

Selonteon mukaan menettelyjä päällekkäisen rahoituksen poissulkemiseksi ei ole riittävästi. Rahoituslain toimeenpanon ja uudistamisen näkökulmasta olisi kuitenkin tarpeellista kiinnittää huomiota keskeisten rahoittajaviranomaisten Ely-keskusten ja maakuntien liittojen väliseen työ- ja vastuunjakoon. Rahoituksen kohderyhmien kannalta päällekkäisyys voi aiheuttaa myös haasteita. Selkeämpää olisi, että tiettyä sisältöteemaa hallinnoisi vain yksi rahoittajataho, edellytyksellä että rahoitusresurssit säilyvät kokonaisuutena vähintään ennallaan.

Itä- ja Pohjois-Suomen harvaan asutun alueen status on täysimääräisesti huomioitava tulevan v. 2027 jälkeisen rahoituskauden valmistelussa sekä itäisen Suomen geopoliittinen erityisasema tulee ottaa huomioon EU-tasolla. Koheesiopolitiikan toimeenpanon ja rahoituksen toimivaltaa sekä poliittista harkintaa ei tule keskittää kansallisille hallituksille ja vähentää sitä kautta alueellista ja paikallista demokratiaa ja päätöksentekoa.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

- Tulisi tunnistaa tulevia eu-rahoituksen mahdollisuuksia osana aluekehittämistä.
- Kansainvälisesti kilpaillun eu-rahoituksen mahdollisuuksien tuntemista tulisi kasvattaa tuntuvasti niin valtion hallinnossa kuin aluekehittämisen toimijoidenkin keskuudessa. Alueellisilla

toimijoilla kuten korkeakouluilla ja keskuskaupungeilla on tarjottavana monipuoliset kansainväliset ja jopa globaali-tason yhteistyöverkostot, mitkä ovat monelta osin aluekehittämisen näkökulmasta alihyödynnettyjä mahdollisuuksia.

- Alueellisten toimijoiden näkökulmasta on toivottavaa, että alueellisesti ja valtakunnankin tasolla tehtäisiin enemmän tiedotusyhteistyötä eu-rahoituksen mahdollisuuksista viestittämisessä ja järjestettäisiin verkottumistilaisuuksia eu-hanketoimijoille. Tällainen lisäisi toimijoiden välistä yhteistyötä, kannustaisi uusia toimijoita eu-projektien pariin ja tuottaisi myös laadukkaampia eu-hankkeita.

5. Lainsäädännön kokonaisuus

Onko selonteon tarkastelu aluekehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan lainsäädännön kokonaisuudesta tasapainoinen ja relevantti?

-

Puuttuuko kokonaisuudesta jokin näkökulma, joka tulisi lisätä?

-

6. Muut täydennystarpeet

Muut täydennystarpeet?

-

Piippo Tero
Kuopion kaupunki - yhteyspäällikkö / Kuopion kaupunki, Strategia- ja kehittämisyksikkö